

اولویت‌بندی متغیرهای مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای نه دره مشهد

تکتم حنایی

دانشیار گروه شهرسازی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)

زهره سادات حسینی

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.

چکیده

یکی از موضوعات مهم محلات می باشند که به عنوان کوچکترین واحد برنامه ریزی در نظر گرفته شده است. برای رسیدن به اهداف توسعه مطلوب، مشارکت شهروندان یکی از ملزومات شهری می باشد. همچنین مشارکت در فرآیندهای تصمیم گیری و تصمیم سازی به عوامل مختلفی با درجات مختلفی از اثرگذاری بستگی دارد. این پژوهش با هدف اولویت‌بندی متغیرهای مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای نه دره واقع در شهر مشهد انجام شده است. روش انجام پژوهش از نظر هدف کاربردی، از نظر ماهیت پیمایشی و از نظر ماهیت داده ها از نوع کمی است. جامعه آماری شامل ساکنان محله نه دره شهر مشهد و با استفاده از فرمول کوکران براساس جمعیت 27000 نفری، حجم نمونه 378 نفر محاسبه و با روش نمونه‌گیری تصادفی تکمیل شده است. پایایی و روایی پرسشنامه نیز با استفاده از روش اعتبار صوری و آلفای کرونباخ برای متغیرهای تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و تحلیل آماری استنباطی آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی متغیرهای مؤثر بر مشارکت شهروندان تجزیه و تحلیل شده است. نتایج آزمون بیانگر معنی‌دار بودن میانگین رتبه‌های متغیرهای سنجیده با اطمینان 0/99 درصد و در سطح خطای کمتر از 0/01 درصد است. هم چنین نتایج بدست آمده با استفاده از آزمون F نشان از اولویت‌بندی متغیرهای مشارکت شهروندان به شکل زیر است: مؤلفه تمایل به انجام فعالیت‌های مختلف رتبه اول، هزینه‌های اقتصادی رتبه دوم، آگاهی و نظارت رتبه سوم، مشارکت رتبه چهارم، نگرش به مشارکت رتبه پنجم قرار دارد.

واژگان کلیدی: برنامه ریزی، توسعه محله‌ای، مشارکت شهروندان، نه دره مشهد

مقدمه

با ظهور برنامه‌ریزی در سطح خرد و برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای حکمرانی در هسته اصلی بحث در مورد چگونگی ایجاد ارزش عمومی و دستیابی به کیفیت بالای زندگی در محیط‌های شهری قرار گرفته است و مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای به یکی از ابزارهای اصلی برای پرداختن دولت به

نیازهای شهروندان بدل شده است. (کورتس-سیدیل، کانتادور، و بولیوار،^۱ ۲۰۲۱) به عقیده محققین امروزه مشارکت مدنی و مشارکت شهروندان مفاهیمی هستند که معمولاً به عنوان ابعاد مهم پایداری اجتماعی استفاده می‌شوند. (آرلاتی، رودل، کانجاریا-کریستین ونابیلین^۲، گوزیانا،^۳ ۲۰۲۱؛ کورنو،^۴ ۲۰۲۱؛ سلامه،^۵ ۲۰۲۱؛ اسکورزا، فوروناتو، کربن، مورگانته و پونتراندولفی،^۶ ۲۰۲۱).

مفهوم مشارکت شهروندی موردتوجه بسیاری از حوزه‌های مختلف مطالعاتی قرار گرفته است (گوزیانا،^۷ ۲۰۲۱) و شامل طیف گسترده‌ای از معانی متناسب با زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و حوزه کاربردی است. به طوری که گاهی مردمی، خودجوش و بر پایه تفکرات شخصی و در مواردی مدیریتی و تحمیلی قلمداد می‌شود (نوروزی فروزنده، ۱۳۹۹). اهمیت مشارکت شهروندان و همکاری مشارکتی در (مشارکت و نظرسنجی مداوم از شهروندان، حضور شهروندان در فرآیند تصمیم سازی، هم آفرینی در طرح‌ها و برنامه‌های شهری، خدمات شهری شهروندمحور و ایجاد بستر مشارکت شهروندان است (اصفهانی، ۱۳۹۹). مشارکت شهروندان در فرایندهای برنامه‌ریزی یک چالش دیرینه و آشنا در سراسر جهان است. شهروندان با مشارکت در تصمیم‌گیری‌های عمومی مهارت‌های مدنی خود را افزایش داده و از صلاحیت بیشتری برخوردار می‌شوند. بنابراین مشارکت عمومی ممکن است باعث شود که شهروندان از توانایی خود در تأثیرگذاری بر سیاست‌گذاری مؤثرتر و مطمئن‌تر شوند (میشل ای،^۸ ۲۰۲۱). درحالی‌که مشارکت شهروندان به یک عنصر معمول در بسیاری از تلاش‌های برنامه‌ریزی تبدیل شده است، برنامه ریزان و شهروندان اغلب عناصر مشارکت را ناراضی ارزیابی می‌کنند (جیمز جی گلس،^۹ ۲۰۰۷).

برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای یک مدل پذیرفته شده و محبوب برای پیش‌بینی تخصیص منابع عمومی، غیرانتفاعی و خصوصی در مقیاس شهرها است. برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای به‌ویژه برای ساکنان و جوامع کم‌درآمد، محروم و حاشیه‌نشین اهمیت دارد. چنین محله‌هایی معمولاً از نقص در کیفیت مسکن، آموزش، حمل‌ونقل و دسترسی به مزایای اقتصادی و... رنج می‌برند. بنابراین برنامه‌های توسعه محله‌ای به چنین جوامعی اجازه می‌دهد تا اهداف فضایی، اجتماعی و اقتصادی را پیش‌بینی، اعلام و به‌طور ایده آل تحقق بخشند و این چالش‌ها را به‌گونه‌ای تنظیم می‌کند که اغلب توسط خود ساکنان تهیه شده است. برنامه‌های توسعه محله‌ای همچنین به محله‌های کم‌درآمد اجازه می‌دهد که اگر واجد شرایط قوی بر منابع کمیاب شهرداری باشند، بتوانند توجه مقامات شهری را جلب کنند در غیر این صورت ممکن است هزینه منابع در چنین محله‌هایی را نادیده بگیرند یا بر آنها تأکید نکنند (گانو اس، رایان بی دی،^{۱۰} ۲۰۲۰). برنامه‌ریزی محله‌ای به محله به‌عنوان یک نهاد فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی نگاه می‌کند و برنامه‌ریزی چیزی نیست جز تفکر سیستماتیک در یک موقعیت به‌منظور تصمیم‌گیری بهتر. برنامه‌ریزی می‌تواند راه را برای استفاده بهینه از منابع کمیاب شهرها هموار کند (جونز بی،^{۱۱} ۲۰۱۵) داشتن یک هدف بلندمدت از توسعه محله‌ای باعث ترویج همکاری و تبادل سیستماتیک برای دستیابی به همکاری جامع بین شهروندان می‌شود. توسعه موفق محله مستلزم این است که مردم در این فرآیند مشارکت داشته باشند (مادلین رنی،^{۱۲} ۲۰۲۰) به عبارت دیگر برای موفقیت در برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای باید دو عنصر در نظر گرفته شود. ابتدا شهروندان باید در طراحی برنامه‌های توسعه محله‌ای مشارکت کنند تا از ایده‌های آنها بهره ببرند تا برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای پاسخگوی نیازهای واقعی آنها باشد. ثانیاً، هر محله ویژگی‌های منحصر به فرد خود را دارد که باید برای طراحی یک استراتژی مشارکت شهروندان که واقعاً متناسب و متناسب با زمینه مربوطه آنها باشد، در نظر گرفته شود. (سیمونوفسکی، وله، سرال و واتیلت،^{۱۳} ۲۰۲۱) در راستای این دو ملاحظه، هدف این مقاله شناسایی و اولویت‌بندی متغیرهای مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای است که بر استراتژی‌های مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای تأثیر می‌گذارد. به همین منظور این پژوهش به دنبال

^۱ Cortés-Cediel, Cantador, & Bolívar

^۲ Arlati, Rödl, Kanjaria-Christian & Knieling, ۲۰۲۱; Guziana, ۲۰۲۱; Horn, ۲۰۲۱; Salamah, ۲۰۲۱; Scorza, Fortunato, Carbone, Murgante, & Pontrandolfi, ۲۰۲۱

^۳ Guziana

^۴ Michels A

^۵ James J. Glass

^۶ Gao S, Ryan BD

^۷ Jones, B

^۸ Madeleine Renyi

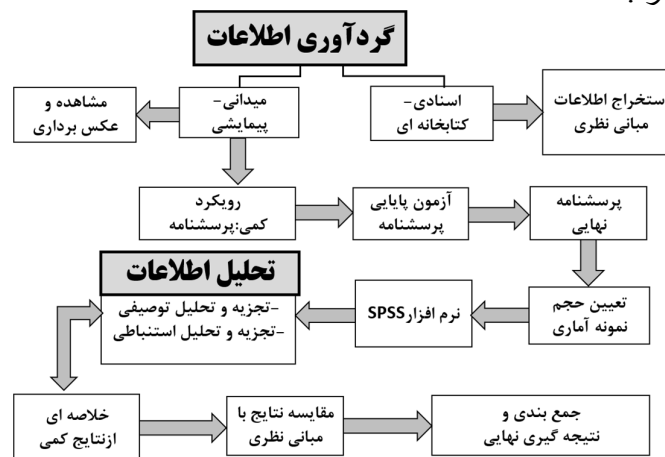
^۹ Simonofski, Vallé, Serral, & Wautelet

شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای است و در پی اولویت‌بندی متغیرهای مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای محله نه دره شهر مشهد است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر با عنوان اولویت‌بندی متغیرهای مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای است. پژوهش از لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی و باهدف کاربردی است. حجم جامعه آماری کل جمعیت منطقه نه دره است که ۲۷۰۰۰ نفر می‌باشد که بر اساس روش تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه را مشخص شده است که تعداد ۳۷۸ نفر می‌باشد که با خطای ۵٪ و سطح اطمینان ۹۵٪ محاسبه شده است. گروه هدف ساکنین محله می‌باشد و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده است.

ابزار گردآوری اطلاعات به دو شیوه اسنادی-کتابخانه‌ای (مراجعه به اسناد، مطالعات و طرح‌های انجام‌شده و...) و میدانی-پیمایشی (توزیع پرسشنامه، برداشت‌های میدانی مبتنی بر مشاهده و...) است. سوالات پرسشنامه با توجه به معیارها و شاخص‌های تحقیق شکل‌گرفته شده است و بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای نمره‌گذاری شده است. برای بررسی روایی پرسشنامه از روش روایی صوری و محتوایی با رجوع به نظر متخصصان و اساتید استفاده شده است و پایایی پرسشنامه با ضریب آلفای کرون باخ سنجیده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار استفاده شده به این منظور پس از وارد نمودن داده‌های پرسشنامه‌ای در نرم‌افزار SPSS یادشده، با استفاده از تحلیل‌های آماری توصیفی و استنباطی، روابط بین متغیرهای مورد استفاده و برای اولویت‌بندی متغیرهای مؤثر بر مشارکت شهروندان از آزمون فریدمن استفاده شد. در این پژوهش با توجه به میزان آلفای کرونباخ برای متغیرهای ذکر شده که بالاتر از ۰/۷ است روایی و پایایی لازم برای متغیرهای وجود دارد.

شکل ۱: فرآیند کلی پژوهش

Figure 1: General research process

مبانی نظری

هر کشوری برای رسیدن به توسعه باید برای ارتقای زندگی ساکنانش برنامه‌ریزی نماید، یکی از زمینه‌های که می‌توان در برنامه‌ریزی‌ها به آن توجه نمود محلات است (افشانی و احمدی بغداد آبادی، ۱۳۹۸). امروزه شهرها با چالش‌های متعددی در ارتباط با تحرک، مدیریت زیاده، دسترسی به منابع و غیره مواجه هستند به همین دلیل برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای به‌عنوان راهکاری در خردترین سطح شهرها برای توسعه راحل‌های نوآورانه که می‌تواند چنین چالش‌هایی را حل کرده و کیفیت زندگی بالاتری را برای شهروندان محلات ایجاد کند معرفی شده است. محله‌های شهری به‌عنوان عناصر مهم و تشکیل‌دهنده‌ی حیات اجتماعی شهری‌اند، در توسعه محله محور، با استفاده از نظریات از پایین به بالا بر توانمندسازی، مشارکت جمعی و افزایش سرمایه‌ی اجتماعی محله‌های تأکید می‌شود، در توسعه محله‌ای محورهای به این شرح دنبال می‌شود: نقد وضعیت موجود (نخبه‌گرایی، تمرکزگرایی و مقاومت در برابر تغییر)؛ ترکیب آگاهی و عمل، پیوستگی، وقوع در زمان واقعی؛ عدم تمرکز در تصمیم‌گیری‌ها؛ دستیابی به عدالت اجتماعی؛ پایداری زیست‌محیطی، تسهیل توسعه انسانی، و بهبود کیفیت زندگی، (برزگر، ۱۳۹۸) توسعه محله‌ای در پی بسیج نیروهای محله و ظرفیت‌سازی،

برنامه‌ریزی مشارکتی، عملیاتی کردن مشارکت و نظارت بر آن است (زنگانه، پریزادی و ساکی، ۱۳۹۶)، این ویژگی‌ها در برابر اجبارهای جهانی‌سازی مانند یکدست‌سازی اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، افزایش وابستگی به بیرون، افزایش تفرق و شکاف درون جامعه و به حاشیه رفتن ویژگی‌های بومی، نخبه‌گرایی و تخصص‌گرایی قرار می‌گیرند. پیکره‌ی کلی محله به‌مثابه کالبدی باروح فرهنگی و اجتماعی، واجد انس با محله و تعامل با نهادهای محلی است. (برزگر، ۱۳۹۸). محله، یک واحد اجتماعی و محل سکونت اقشاری از جامعه است که به‌ویژه از نظر اجتماعی، دارای وجوه مشترک هستند. آنتونی گیدنز محله را فضایی خرد برای کنش‌های متقابل اجتماعی چهره به چهره و غیررسمی تلقی نموده است. فضاهای محلی و هویت اجتماعی که در آن به لحاظ همگنی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فضایی منحصر به فردی برای سیاست‌گذاری شهری در زمینه‌ی مشارکت شهروندی بوده است (افشانی و احمدی بغداد آبادی، ۱۳۹۸). توسلی (۱۳۸۶) محله را یک اجتماع کوچک طبیعی بیان کرده است که برای برقراری روابط اجتماعی، محیط بسیار مساعدی را به وجود آورده است رهنمایی، (۱۳۶۹) محله را یک واحد جغرافیایی شهری می‌داند که آن را نه عوارض و پدیده‌های طبیعی، بلکه بیشتر قابلیت ارائه خدمات شهری معین می‌کند. (غفاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۴).

این مفهوم دارای تعاریف متعددی است که در اینجا به برخی اشاره می‌کنیم:

توسعه محله‌ای در واقع برنامه‌ریزی برای توسعه‌ی شهر آن‌هم در سطحی محدودتر و خردتر از قبل است. - توسعه محله‌ای عبارت است از پاسخگویی به نیازهای روزمره ساکنان یک محله شهر با حداکثر اتکا به منابع، توان، ارزش‌ها و مشارکت درونی آن محله.

برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای فرایندی است منظم، مداوم، حساب‌شده، منطقی، جهت‌دار و دورنگر است که به‌منظور هدایت و ارشاد فعالیت‌های جمعی برای نیل به هدف مطلوب انجام می‌گیرد (فنی و کاظمی، ۱۳۹۵)، دیدگاهی دیگر توسعه محله‌ای می‌تواند به‌عنوان فرایندی از کنش‌های متقابل مداوم و نیز به‌عنوان طرح یا برنامه‌ای که منجر به تغییرات یا تحت تأثیر قرار دادن اجتماع از برخی جهات می‌شود، تلقی گردد. (زنگانه، ۱۳۹۶: ۱۷۰).

برنامه‌ریزی محله به جوامع قدرت مستقیم می‌دهد تا دیدگاه مشترکی برای محله خود ایجاد کنند و توسعه و رشد منطقه محلی خود را شکل دهند. آن‌ها می‌توانند انتخاب کنند که خانه‌ها، مغازه‌ها و دفاتر جدید کجا ساخته شوند، نظر خود را در مورد اینکه ساختمان‌های جدید چگونه باید باشند و زیرساخت‌هایی که باید فراهم شود را بیان کنند و اجازه برنامه‌ریزی برای ساختمان‌های جدیدی را که می‌خواهند اجرا کنند اعطا کنند. برنامه‌ریزی محله مجموعه‌ای قدرتمند از ابزارها را برای مردم محلی فراهم می‌کند تا برای انواع توسعه برای رفع نیازهای جامعه خود برنامه‌ریزی کنند و جایی که جاه‌طلبی محله با نیازها و اولویت‌های استراتژیک منطقه وسیع‌تر منطقه همسو باشد. طرح‌های محله‌ای، زمانی که به مرحله اجرا درمی‌آیند، بخشی از طرح توسعه برای منطقه محله می‌شوند. آن‌ها را می‌توان قبل یا هم‌زمان با تولید طرح محلی خود توسط مقام برنامه‌ریزی محلی توسعه داد (وزارت مسکن، جوامع و دولت محلی انگلستان، ۲۰۲۰).

طرح توسعه محله‌ای شامل موارد زیر است:

- بازسازی مسکن در قالب تعدیل و نوسازی زمین در مقیاس بزرگ توسط مالکان در قطعات فرسوده
- ایجاد و توسعه دفاتر توسعه محلات
- ایجاد پارکینگ و امکانات شهری در محله‌های هدف
- تسهیل در اجرای طرح‌های توسعه- مشوق
- توان‌بخشی بدنی در محله‌های هدف
- آموزش اجتماعی، ارتقای مهارت‌ها و کارآفرینی
- ظرفیت‌سازی و ترویج فرهنگ نوسازی (سازمان نوسازی شهری تهران، ۱۴۰۰)

مشارکت فرایندی عمومی، اجتماعی، چندگانه، یکپارچه، چند فرهنگی و چندبعدی است که هدفش تشویق تمام افراد و گروه‌ها به ایفای نقش در همه مراحل توسعه و برنامه‌ریزی است (شینیان و ابطحی، ۱۳۹۹)، برنامه‌ریزی شهری در نیمه دوم قرن بیستم به‌جای توجه صرف به نیازها و طراحی کالبدی به سمت برنامه‌ریزی فرایند‌گرا و تعامل محور حرکت کرده است، به عبارتی رویکردهای برنامه‌ریزی در گذر زمان از رویکردهای پوزیتیویستی و سیناپتیک فاصله گرفته و به رویکردهای مشارکتی متمایل شده است به‌طوری‌که تجربیات جهانی نشان از آن دارد که از دهه ۱۹۸۰ م بعد در برنامه‌های توسعه شهری توجه فزاینده‌ای به رویکرد مشارکتی صورت گرفته است (فنی و کاظمی، ۱۳۹۵). اصطلاح مشارکت در ابتدا توسط

جامعه توسعه بین‌المللی در اواسط دهه ۱۹۷۰ برای نشان دادن مشارکت ذینفعان سطح محلی در برنامه‌های توسعه پذیرفته شد. از آن زمان، فرآیندهای مشارکتی با عبارات مختلفی مانند مشارکت اجتماعی، مشارکت شهروندان، مشارکت عمومی و مشارکت ذینفع در برنامه‌های توسعه نام‌گذاری شده‌اند. (بوسال و پانديا، ۲۰۲۱)^{۱۰} به عقیده آرنشتاین (۱۹۶۹) مشارکت مفهومی است که از سه مرحله اصلی تشکیل شده است: عدم مشارکت، نشانه‌گرایی (جمع‌آوری ایده‌ها اما بدون تأثیر بر تصمیم‌گیری) و تصمیم‌گیری مشترک (با تصمیم‌گیری مشترک بین مقامات و شهروندان) که شهروندان می‌توانند برای کمک به دانش‌آفرینی و نوآوری در شهر، همساز باشند. (سیمونوفسکی و همکاران، ۲۰۲۱)^{۱۱} سامونل پل معتقد است مشارکت محلی فرایندی است فعال که در آن به بهره‌مندان به‌جای آنکه صرفاً سهمی از مزایای طرح دریافت کنند، برجهت‌گیری و اجرای پروژه‌های توسعه تأثیر می‌گذارند (افشانی و احمدی بغداد آبادی، ۱۳۹۸). در گفت‌مان برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای که فرآیندهای خلاقانه مشترک را تشویق می‌کند، به شهروندان و مشارکت آن‌ها نقشی مرکزی داده می‌شود و نوآوری مبتنی بر شهروند به‌عنوان راهی و حتی به‌عنوان وسیله‌ای برای تقویت دموکراسی، پرداختن به نیازهای اجتماعی در قالبی جدید مورد بحث قرار می‌گیرد. از زمان ورود به دهه ۲۰۱۰، ایده شهرها و شهروندی مشارکتی همراه با مفهوم برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای به سرعت گسترش یافته است و از آن زمان تاکنون شهروندان به‌طور فعال تشویق می‌شوند که شهر را به‌عنوان چیزی ببینند که می‌توانند به‌طور جمعی آن را به‌گونه‌ای توسعه دهند که کارآمد، تعاملی، سازگار و انعطاف‌پذیر باشد. باین‌حال باید یادآور شد که مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای باید از پیش تعیین شده و در دستور کار برنامه ریزان به‌عنوان راهی برای باز کردن راه‌ها برای دموکراسی مشارکتی در فرآیندهای برنامه‌ریزی فعال شود (لینو و پومالا، ۲۰۲۱)^{۱۲}

باین‌حال می‌توان گفت مشارکت مردم در شکل دادن به اولویت‌های توسعه در سطح محلی اغلب به‌عنوان وسیله‌ای برای ارتقای کیفیت سیاست‌ها، طرح‌ها و برنامه‌های توسعه محلی در نظر گرفته می‌شود حال اینکه دانشمندان علوم سیاسی و صاحب‌نظران مدیریت شهری ارزش زیادی برای مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی توسعه محلی به‌عنوان وسیله‌ای برای ارتقای کیفیت سیاست‌ها، طرح‌ها و برنامه‌های توسعه محلی قائل هستند. باین‌حال، یافته‌های مطالعات اخیر نشان می‌دهد که مردم عادی بدون وابستگی نهادی یا با تخصص و دانش کمتر در زمینه‌های سیاسی، دسترسی و نفوذ کمی بر فرآیندهای برنامه‌ریزی توسعه محلی دارند (بوسال و پانديا، ۲۰۲۱)^{۱۳}

امروزه عبارت مشارکت شهروندان برای نشان دادن تلاش‌های اصلاحی برای مشارکت شهروندان غیرفعال یا مراجعه‌کنندگان در فعالیت‌های دولتی به کار گرفته می‌شود، اما می‌تواند شامل فعالیت‌های شهروندان مستقل در جامعه بزرگ‌تر، مانند توسعه محلی یا اجتماعی، برنامه‌ریزی اجتماعی و اقدامات اجتماعی نیز باشد. استدلال‌های مربوط به مشارکت شهروندان بر مزایای افراد، جوامع، سازمان‌ها و جامعه از جمله افزایش دانش، اقتدار، قدرت و توانایی حل مسئله تأکید می‌کند. اهداف مشارکت شهروندان شامل انتقال اطلاعات، توسعه روابط، توسعه توانایی عمل و حفظ یا تغییر شرایط است.

شهروندان می‌توانند از قدرت متفاوتی برای مشارکت در این اهداف استفاده کنند. ابزارهای مشارکت شهروندان شامل گروه‌ها و سازمان‌های رسمی، جلسات، پرس‌وجو، اقدام و کمک فنی است. وقتی منظور از «مشارکت شهروندان» جوامع است، مشارکت پرسش‌هایی درباره نمایندگی ایجاد می‌کند. برخی از شهروندان، به‌ویژه تحصیل‌کرده‌تر و ثروتمندتر، به‌طور کلی توانایی مشارکت بیشتری نسبت به سایرین دارند. نمونه‌هایی از مشارکت شهروندان وجود دارد که اهداف خود را برآورده کرده و مشکلات را حل کرده است، اما داده‌های تجربی مبهم هستند و در حال حاضر هیچ ارزیابی سیستماتیک از مشارکت شهروندان امکان‌پذیر نیست (اچ اس باوم، ۲۰۰۱)^{۱۴}

مشارکت در تصمیم‌گیری‌های عمومی که بر منافع فردی و جمعی تأثیر می‌گذارد، عنصر اساسی شهروندی دموکراتیک است. مشارکت شهروندان می‌تواند تصمیمات آگاهانه و مشروع‌تری اتخاذ کند. علاوه بر مزایای اساسی احتمالی، شرکت‌کنندگان می‌توانند از کسب مهارت، دانش، سرمایه اجتماعی و قدرت بهره‌مند شوند

^{۱۰} Bhusal & Pandeya

^{۱۱} Simonofski et al

^{۱۲} Leino & Puumala

^{۱۳} Bhusal & Pandeya

^{۱۴} H.S. Baum

همچنین یافته‌های محققان نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در تولید شهرنشینی عادلانه و اجتماعی مؤثر است (سلامه، ۲۰۲۱^{۱۵})

چالش‌ها در طراحی فرآیندهای تصمیم‌گیری برای ارائه چنین مزایایی شامل این است که همه شرکت‌کنندگان بتوانند از قدرت مشابهی استفاده کنند، از جمله شرکت‌کنندگان که طیف وسیعی از علایق و دیدگاه‌ها را ارائه می‌دهند، مشکلات شرکت‌کنندگان با درآمد کم را برآورده می‌کنند و از رسانه‌های الکترونیکی برای افزایش مشارکت و دانش استفاده می‌کنند

(هاول اس. باوم، ۲۰۱۵^{۱۶})

در حالی که مشارکت شهروندان به یک عنصر معمول در بسیاری از تلاش‌های برنامه‌ریزی تبدیل شده است، برنامه ریزان و شهروندان اغلب عناصر مشارکت را ناراضی ارزیابی می‌کنند. پنج هدف مشارکت شهروندان شامل موارد زیر می‌باشد: تبادل اطلاعات، آموزش، پشتیبانی، تصمیم‌گیری تکمیلی و ورودی نمایندگی. پس از طریق توسعه مکانیسم‌های مشارکتی، تکنیک‌ها با مناسب‌ترین اهداف مطابقت داده می‌شوند (جیمز جی گلس، ۲۰۰۷^{۱۷})

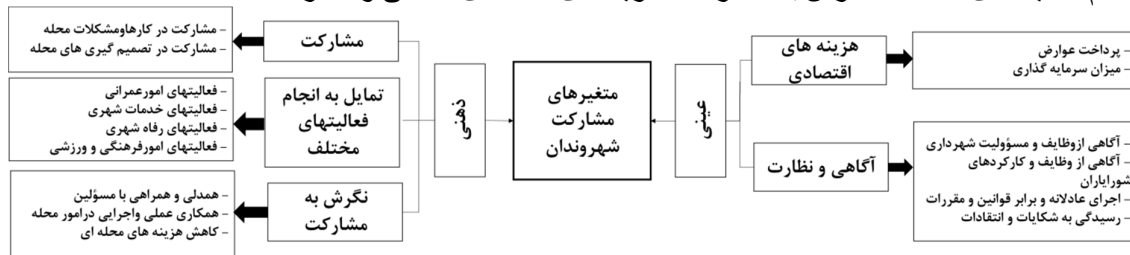
مشارکت شهروندان در سه نوع می‌توان مطرح نمود:

الف) اقتصادی، ب) اجتماعی و ج) اجتماعی-علمی و فنی: در قالب همکاری‌های محلی و جمعی تشکل‌ها در تهیه و اجرای برنامه‌ها و نظارت و پیگیری اقتصادی: همچنین در مسیر جذب سرمایه‌گذاری و جلب همکاری، بخش خصوصی در توسعه و عمران علمی و فنی: همیاری با نهادها و مؤسسات حرفه‌ای و تخصصی شهرسازی در زمینه ی تهیه برنامه‌ها و طرح‌های توسعه.

وقتی از مشارکت مردم در امور شهرها بحث می‌کنیم به‌ویژه هنگامی که مصادیق شخصی را برای آن بیان می‌شود متوجه تنوع بسیار زیاد آن شده و می‌بینیم که طیف‌های گسترده‌ای را در درون خود جای می‌دهند. این حقیقت باعث می‌شود که بحث در مورد الگوهای مشارکت از احکام بر تمامی این الگوها بیان می‌شود از ویژگی‌های و الگوهای مشارکت می‌توان به سه معیار متفاوت اشاره کرد: برحسب زمینه مشارکت، نوع مشارکت، سازمان‌دهی مشارکت (تیموری، ۱۳۹۶).

مشارکت شهروندان یک پدیده‌ای چندبعدی است رسیدن به آن را می‌توان دارای الزامات خاص و شرایط خاص دانست چارچوب نظری این پژوهش مبتنی بر ترکیب نظرات، دیدگاه‌ها است. مشارکت شهروندان متأثر از زمینه‌های عینی و ذهنی است که بخشی از خصایص بیرونی و برخی دیگر خصایص درونی را شامل می‌شود این عناصر در ارتباط با اعضای جامعه با یکدیگر توسط ساختار اجتماعی شکل می‌گیرد.

در پژوهش حاضر به‌منظور اولویت‌بندی متغیرهای مشارکت شهروندان از متغیرهای: مشارکت، تمایل به انجام فعالیت‌های مختلف، نگرش به مشارکت، آگاهی و نظارت، هزینه‌های اقتصادی، آگاهی و نظارت استفاده شده است.

شکل ۲: چارچوب نظری پژوهش

^{۱۵} Salamah

^{۱۶} Howell S. Baum

^{۱۷} James J Glass

Figure ۲: Theoretical framework of the research

بحث

این پژوهش به اولویت بندی متغیرهای موثر بر مشارکت شهروندان در برنامه ریزی توسعه محله ای می باشد. در این راستا پرسشنامه تهیه و تنظیم گردید و در اختیار شهروندان محله نه دره شهر مشهد قرار گرفت. نتایج پرسشنامه براساس آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. برای مقایسه میانگین رتبه و الویت بندی متغیرهای تحقیق از آزمون F که یک آزمون مقایسه ای از نوع پارامتریک است استفاده شده است. نتایج این آزمون بیانگر معنی دار بودن میانگین رتبه های متغیرهای سنجیده با اطمینان ۰/۹۹ درصد و در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ درصد می باشد.

تحلیل توصیفی متغیرها

براساس یافته های توصیفی پرسش شوندهگان می توان به موارد زیر اشاره کرد. تعداد فراوانی، بر اساس جنسیت ۲۳۰ مرد و ۱۴۸ زن، بر اساس تاهل، ۲۵۰ متاهل و ۱۲۸ مجرد، از نظر مدرک تحصیلی ۱۲۰ نفر زیر دیپلم، ۱۱۲ نفر دیپلم، ۵۴ نفر کارشناسی، ۷۶ نفر کارشناسی ارشد، ۱۶ نفر دکتری و بالاتر، از نظر سن ۱۲۴ نفر بین ۱۸ تا ۳۰ سال، ۱۸۸ نفر بین ۳۰ تا ۴۵ سال، ۵۸ نفر بین ۴۵ تا ۶۰ سال و ۸ نفر بیشتر از ۶۰ سال، از نظر شغل ۱۲۸ نفر شاغل، ۳۴ نفر بازنشسته، ۷۶ نفر خانه دار، ۶۰ بیکار و ۸۰ دانشجو، از نظر مدت زمان سکونت ۹۴ نفر کمتر از ۵ سال، ۵۰ نفر بین ۵ تا ۱۰ سال، ۴۸ نفر بین ۱۰ تا ۱۵ سال، ۶۲ نفر بین ۱۵ تا ۲۰ سال و ۱۲۴ نفر بیشتر از ۱۵ سال و از نظر مراجعه به محل ۲۸۴ نفر روزانه، ۸ نفر هفتگی، ۱۶ نفر ماهانه و ۷۰ نفر سالانه مراجعه دارند.

در این بخش مولفه های تاثیر گذار بر مشارکت شهروندان و میانگین آنها اشاره شده است:

در جدول زیر آمار توصیفی مربوط به هر سؤال آورده شده است. میانگین کمتر از ۳ در محدوده پاسخهای کم به آن سؤال و میانگین بیشتر از ۳ در محدوده پاسخهای زیاد قویتر بوده است.
جدول ۱: فراوانی سئوالات پژوهش

میانگین	زیاد	خیلی زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مولفه ها
۲/۸۷	۱۶	۹۶	۱۴۶	۶۴	۵۶	مشارکت در کارهای محله و کمک به حل مشکلات
۲/۱۶	۱۶	۱۶	۱۰۰	۱۱۸	۱۲۸	مشارکت در تصمیم گیریهای مربوط به محله
۲/۳۰	۲۴	۲۴	۱۲۲	۸۲	۱۲۶	میزان تمایل به انجام فعالیتهای مربوط به خدمات شهر
۲/۷۸	۳۲	۹۰	۹۶	۸۴	۷۶	میزان تمایل به فعالیتهای مربوط به امور عمرانی
۳/۰۲	۴۰	۹۶	۱۲۲	۷۴	۴۶	میزان تمایل به فعالیتهای مربوط به رفاه شهری
۳/۴۳	۱۱۰	۷۸	۹۸	۵۲	۴۰	میزان تمایل به فعالیتهای مربوط به امور فرهنگی و ورزشی
۲/۳۷	۳۲	۴۰	۹۰	۹۲	۱۲۴	میزان همدلی و همراهی با مسئولین در اداره ی امور محله
۲/۷۰	۳۲	۵۸	۱۴۴	۵۶	۸۸	میزان تلاش به منظور کاهش هزینه های محله ای
۲/۳۷	۲۴	۲۴	۱۲۴	۱۰۴	۱۰۲	میزان همکاری عملی و اجرایی در اداره ی امور محله
۳/۰۳	۳۲	۸۸	۱۸۰	۱۶	۶۲	اهمیت توانمندسازی مدیریت، طرحها و برنامه های محله
۲/۸۸	۷۲	۵۸	۷۶	۹۸	۷۴	اهمیت رعایت قوانین و مقررات
۲/۵۸	۵۶	۴۰	۹۰	۷۴	۱۱۸	اهمیت میزان پرداخت عوارض و بهای خدمات
۱/۹۹	۲۴	۰	۹۴	۸۶	۱۶۸	میزان سرمایه گذاری در محله
۲/۲۳	۳۲	۲۴	۹۰	۸۶	۱۴۶	میزان آگاهی از وظایف و مسؤولیت شهرداری در اداره ی امور محله
۲/۲۳	۱۶	۴۸	۹۲	۷۴	۱۴۸	میزان آگاهی از وظایف و مسؤولیت شورای شهر در اداره ی امور شهر
۲/۲۴	۲۴	۲۴	۱۰۴	۹۶	۱۳۰	میزان آگاهی از وظایف و کارکردهای شورایاران در اداره ی امور شهر
۲/۰۵	۱۶	۳۲	۷۲	۹۶	۱۶۲	میزان رسیدگی به شکایات و انتقادات به مسئولین

میانگین	زیاد	خیلی زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مولفه ها
۲/۰۷	۱۶	۸	۱۱۶	۸۸	۱۵۰	میزان اجرائی عادلانه و برابر قوانین و مقررات از سوی مدیران شهری در محله

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

در این جدول بیشترین میانگین به میزان تمایل به فعالیتهای مربوط به امور فرهنگی و ورزشی (برگزاری مسابقات، جشنها، مراسمات مذهبی و...) است و سپس میزان تمایل به فعالیتهای مربوط به رفاه شهری (برقراری امنیت، ایجاد کتابخانه، زمین بازی و...) این نشان می دهد که مردم محله نه دره علاقه زیادی به مشارکت در فعالیتهای فرهنگی ورزشی و اجتماعی در سطح محله دارند.

تحلیل استنباطی مشارکت و توسعه محله ای

در جدول زیر، برخی از مفاهیم آمار توصیفی متغیرها شامل میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی ارائه شده است. در این میان، پارامترهای مرکزی، دسته ای از پارامترهای توصیف کننده ی یک توزیع آماری هستند که ویژگی داده ها را نسبت به مرکز توزیع بیان می کنند. میانگین به عنوان نقطه تعادل و مرکز ثقل یک توزیع آماری، یکی از شاخص های مرکزی مناسب برای نشان دادن مرکزیت داده هاست. در پژوهش فوق بیشترین میانگین مربوط به برنامه ریزی محله ای است که نسبت به مشارکت شهروندان درصد بیشتری دارد، همچنین چولگی بیانگر عدم تقارن منحنی فراوانی است. اگر ضریب چولگی صفر باشد جامعه کاملاً متقارن است و چنانچه ضریب مثبت باشد، چولگی به راست و اگر منفی باشد، چولگی به چپ وجود دارد. مقدار چولگی مشاهده شده برای متغیرهای مورد مطالعه در بازه (۲، -۲) قرار دارد. یعنی از لحاظ کجی متغیرهای پژوهش نرمال بوده و توزیع آن متقارن است. مقدار کشیدگی متغیرها نیز در بازه (۲، ۲) قرار دارد. این نشان می دهد توزیع متغیرها از کشیدگی نرمال برخوردار است. پس احتمالاً توزیع نرمال دارند که در نمودار زیر نرمال بودن اعداد این متغیرها را نشان می دهد.

جدول ۲: شاخص های مرکزی، پراکندگی و توزیع عوامل

پرسشنامه	مرکزی	پراکندگی	شکل توزیع	
			چولگی	کشیدگی
مشارکت شهروندان	۴۵/۳۳	۱۸۴/۵۱	۱۳/۵۸	۱/۲۰۹

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

با استفاده از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف، می توان توزیع نرمال، یکنواخت را تعیین نمود. جدول زیر مقدار K-S را مشخص می کند. با توجه به اینکه آزمون K-S در گروه ناپارامتریک قرار دارد مقدار سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ یعنی غیر نرمال و خروجی جدول فوق نشان می دهد که مقدارهای P در آزمون فوق الذکر از ۰/۰۵ کوچکتر است. فرضیه صفر در آزمون K-S، پیروی داده ها از توزیع مورد نظر است. با آزمون K-S نوع روش تجزیه و تحلیل و بررسی فرضیه مشخص می شود که در اینجا نوع آن ناپارامتریک تعیین می گردد.

جدول ۳: آزمون K-S

متغیر	K-S	سطح معناداری
برنامه ریزی توسعه محله ای	۰/۱۷۴	۰/۰۰۰
مشارکت شهروندان	۰/۱۸۷	۰/۰۰۰

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

بر اساس جدول زیر دو مقدار AVE و CR محاسبه شده است باید مقدار AVE در رابطه از ۰/۵ بزرگتر است تا نشانگر روایی همگرا است. مقدار CR باید بیشتر از ۰/۶ و بزرگتر یا مساوی با میانگین واریانس استخراج شده AVE است که شرط دوم همگرایی را داشته باشد. مقدار تأثیر مشارکت شهروندان در برنامه ریزی توسعه محله‌ای حداقل ۵۴ درصد است که این نشان می دهد رابطه مشارکت شهروندان و برنامه ریزی توسعه محله‌ای مثبت و در یک راستا است.

جدول ۴: برازش الگوی پیشنهادی و الگوهای اصلاح شده بر اساس شاخص‌های برازندگی

رابطه	بار عامل	CR	AVE	T	R	R ^۲	تأثیر
مشارکت شهروندان / برنامه ریزی توسعه محله‌ای	۰/۷۳۴	۱/۰۰	۱/۰۰	۲۰/۳۸۴	۰/۷۳۴	۰/۵۳۹	۵۴ درصد

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

برای اولویت بندی ابعاد از آزمون فریدمن که یک آزمون از نوع ناپارامتریک است استفاده شده است. با استفاده از آزمون F اولویت بندی متغیرهای مشارکت شهروندان انجام گرفته است که در این اولویت بندی مشارکت شهروندان شامل: مؤلفه تمایل به انجام فعالیت های مختلف رتبه اول، هزینه های اقتصادی رتبه دوم، آگاهی و نظارت رتبه سوم، مشارکت رتبه چهارم، نگرش به مشارکت رتبه پنجم قرار دارد. در نتیجه با استفاده از آزمون F می توان به مقدار سطح معناداری در اولویت بندی متغیرهای مشارکت شهروندان پی برد. (جدول زیر)

جدول ۵: آزمون F برای اولویت بندی میانگین رتبه مشارکت شهروندان

رتبه در مؤلفه	مقدار رتبه	مؤلفه	مشارکت	تعداد: ۳۷۸ کای اسکور: ۱۲۰۱/۴۹۳ درجه آزادی: ۴ سطح معناداری: ۰/۰۰۰
رتبه چهارم	۱/۶۸	مشارکت	مشارکت	
رتبه اول	۴/۵۷	تمایل به انجام فعالیت های مختلف	ذهنی	
رتبه پنجم	۱/۴۰	نگرش به مشارکت		
رتبه دوم	۳/۸۲	هزینه های اقتصادی	عینی	
رتبه سوم	۳/۵۲	آگاهی و نظارت		

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

در تحلیل های استنباطی متغیرهای پژوهش حاضر که بر اساس پارامترهای مرکزی، میانگین و انحراف معیار می باشد بیشترین میانگین مربوط به برنامه ریزی توسعه محله‌ای است که نسبت به مشارکت شهروندان درصد بیشتری دارد. بیشترین انحراف معیار مشارکت شهروندان به برنامه ریزی محله‌ای است که دارای درصد بیشتری است و این نشان می دهد داده ها در این متغیرها دارای پراکندگی بیشتری است.

بحث و نتیجه گیری

به طور کلی می توان با توجه به مبانی نظری و بررسی نظریه های اندیشمندان و نظریه پردازان در زمینه مشارکت شهروندان دو رویکرد عمده را می توان بیان کرد: نگرش کلان و نگرش خرد. نگرش کلان: اشاره به زمینه ها، شرایط و عناصر ساختاری و در نگرش خرد: اشاره به انگیزه ها، گرایش ها و رفتارها تأکید می شود. مشارکت دارای دو بخش ذهنی و رفتاری است. بخش ذهنی؛ تمایلات و گرایش فردی های و بخش رفتاری؛ فعالیت های داوطلبانه جمعی را مد نظر دارد. بنابراین می توان مشارکت یک پدیده چند بعدی است که تحقق آن نیازمند الزامات و شرایط خاص است. ارتباط بین کنش های اجتماعی و اعضای جامعه توسط ساختار جامعه مشروط می گردد. بنابراین با تأثیرپذیری، انسان در موقعیت های واقعی باید تصمیم بگیرد که چه عملی را انجام دهد و چگونه رفتار کند.

بر اساس مطالعات انجام گرفته، مشارکت شهروندان به دو صورت عینی و ذهنی می باشد. بعد ذهنی مشارکت معمولاً به دو زیر مقیاس نگرش و تمایل تقسیم می شود. در پژوهش حاضر به منظور اولویت بندی متغیرهای

مشارکت در بعد ذهنی از شاخص های (نگرش به مشارکت، تمایل به انجام فعالیتهای مختلف در سطح شهر) استفاده شده است. بعد عینی و رفتاری مشارکت اجتماعی که به صورت عضویت، نظارت، اجرا و تصمیم گیری بروز می کند. برای سنجش مشارکت در بعد عینی در پژوهش حاضر از چهار شاخص (پرداخت هزینه های اقتصادی و درآمدی شهر، وضعیت آگاهی و نظارت بر عملکرد مدیریت شهری، عضویت در نهادهای انجمن ها و سازمان های اجتماعی و وضعیت همکاری و شرکت در فرایندهای تهیه و اجرای طرح های شهری) می باشد.

در این پژوهش به اولویت بندی متغیرهای مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه ریزی توسعه محلهای پرداختیم. نتایج بررسی ها در این تحقیق نشان داد که متغیرهای مشارکت شهروندان می تواند تأثیرات زیادی روی برنامه ریزی توسعه محلهای داشته باشد. این امر حاکی از جایگاه و اهمیت مسئله مشارکت در برنامه ریزی ها در بین مردم محله نه دره دارد. امروزه مشارکت شهروندان با توجه به مفهوم دموکراسی جایگاه ویژه ای در دستور کار برنامه ریزان و سیاست گذاران کشور پیدا کرده است، گفتمانی که برنامه ریزی را نه از بالا به پایین بلکه برنامه ریزی را از پایین به بالا در دستگاه های اجرایی می بیند به همین دلیل امروزه نقش نهادهای محلی نظیر شورای محلات، شورای شهر در برنامه ریزی های محلی، منطقه ای جایگاه ویژه ای پیدا کرده است.

بر اساس تحلیل های انجام شده در این پژوهش که با استفاده از آزمون F اولویت بندی متغیرهای مشارکت شهروندان انجام شده است از بین متغیرهای مشارکت، متغیرهای تمایل به انجام فعالیت های مختلف در محله رتبه اول، هزینه های اقتصادی رتبه دوم، آگاهی و نظارت رتبه سوم، مشارکت رتبه چهارم، نگرش به مشارکت رتبه پنجم قرار گرفته است. پس از انجام آزمون F در بین مؤلفه های مشارکت شهروندان، تمایل به انجام فعالیت های مختلف اولویت بالاتر و نگرش به مشارکت پایین ترین اولویت تشخیص داده شد. در نتیجه این مهم را به ما گوشزد می کند که اولویت کار و اقدام توسعه محلهای برای محله نه دره باید در مواردی باشد که رتبه کمتری را به خود اختصاص داده اند یعنی کار و برنامه ها بر جهت اقدام برای متغیرهای تعلق خاطر به محله، نظافت و پاکیزگی محله، پویایی و سازگاری و تنوع دسترسی به خدمات گوناگون، باید در دستور کار برنامه ریزان شهری و محلی قرار بگیرد. با توجه به شناخت ویژگی های محدوده نه دره در این پژوهش و نتایج حاصله از یافته های تحقیق، پیشنهاد های زیر در خصوص برنامه ریزی توسعه محلهای و افزایش مشارکت شهروندان ارائه می گردد:

- آگاهی دهی به ساکنان درباره طرح های در دست تهیه و اقدام از طریق ایجاد نشریه های محلی
- شناسایی، تعیین و اولویت بندی نیازهای ساکنان محله برای یافتن راهکارهای جلب مشارکت ساکنین در برنامه ریزی توسعه محلهای نه دره
- توانمندسازی اجتماع محلی موجود در محله و دادن اختیار و قدرت بیشتر به گروه های محلی، به طوری که نظارت بیشتری بر برنامه ها و پروژه هایی که آنها را مستقیماً تحت تأثیر قرار می دهند داشته باشند.
- انتشار آگهی نامه ها و خبرنامه های محلی و قرار دادن آن در اختیار شهروندان به صورت رایگان جهت افزایش آگاهی و حساسیت آنان به مسائل جاری محله.
- افزایش تعامل ساکنان محله نه دره با مسئولان محلی از طریق برپایی جلسات گفتگو و بحث و تبادل نظر، اطلاع رسانی عمومی تصمیمات مسئولان در سطح محله، میدان ها و مکان های تجمع محلی.
- انجام برنامه های تبلیغاتی مناسب جهت ترویج روحیه تعاون و مشارکت شهروندان نه دره.
- آموزش کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت جوانان و نوجوانان در زمینه مسائل و امور شهری.
- برگزاری برنامه های آموزشی در رابطه با مسائل شهری توسط نهادهای مرتبط (شهرداری ها، NGO ها، شورا و غیره) در راستای ارتقاء دانش شهروندان از شیوه های مشارکت و افزایش مهارت های ارتباطی آنان.

منابع و مأخذ:

- اصفهانی، فریناز مقتدری (۱۳۹۹) بازتعریف مفهوم شهرهای هوشمند و فرآیند هوشمندسازی شهرها، گفتمان طراحی شهری دوره ۱، شماره ۲، بهار ۱۳۹۹ صص ۱۱۹-۱۲۸
- افشانی، س. ع و احمدی بغداد آبادی، ن. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین برنامه ریزی توسعه محله ای و کیفیت زندگی در شهر مهریز. نشریه مطالعات جامعه شناختی شهری، ۳۰، ۲۶-۵۴.
- برزگر، س. (۱۳۹۸). جهانی سازی و کاربست برنامه ریزی ارتباطی در توسعه ی محله ای. جستارهای شهرسازی، ۵۲، ۴۷-۶۶.
- تیموری، رضا (۱۳۹۶) سنجش میزان مشارکت شهروندان در اداره امور شهری و عوامل موثر بران مطالعه موردی: بافت های شهری تکاب. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری گرایش آمایش شهری دانشگاه مراغه
- توسلی، غلام عباس، (۱۳۸۶) جامعه شناسی شهری، تهران: دانشگاه پیام نور، ۲۵۶
- رهنمایی، محمدتقی، (۱۳۶۹) مجموعه مباحث و روشهای شهرسازی (جغرافیا) چاپ اول، تهران: وزارت مسکن و شهرسازی مرکز تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
- زنگانه، ا، پریرزادی، ظ و ساکی، م. (۱۳۹۶) توسعه محله محور بخش مرکزی بروجرد. تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۱۷، ۱۶۵-۱۸۳.
- زنگانه، احمد، پریرزادی، طاهر ساساکی، معصومه (۱۳۹۶) توسعه محله محور بخش مرکزی شهر بروجرد، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال هفدهم، شماره ۴۵، تابستان ۹۶
- شیانی، م و ابطحی، س، ح، (۱۳۹۹) شناسایی موانع مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی در مدیریت: یک تحلیل محتوای کیفی، توسعه محلی روستایی-شهری، ۱۲(۲)، ۶۴۳-۶۶۵.
- غفاری گبالنده، موسی زاده، چیمین آهنگری، نوید(۱۳۹۳) سطح بندی مشارکتهای شهروندی محله مدار در نظام مدیریت شهری مطالعه موردی: شهر بوکان. فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری/ شماره هفتم، تابستان ۱۳۹۳
- فنی، ز و کاظمی، ل، (۱۳۹۵) آینده پژوهی و سناریونگاری برای برنامه ریزی توسعه محله ای بر پایه تحلیل سیستمی با مطالعه محله سنگلج تهران. مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۲۱، ۱۵-۲۹.

Bhusal, T, & Pandeya, G, P, (۲۰۲۱) **Ordinary people's participation in local development planning in Nepal** *Development in Practice*, ۱-۱۲
<https://doi.org/10.1080/09614524.2021.1907038>.

Cortés-Cediel, M, E, Cantador, I, & Bolívar, M, P, R (۲۰۲۱) **Analyzing Citizen Participation and Engagement in European Smart Cities**. *Social Science Computer Review*, ۳۹(۴), ۵۹۲-۶۲۶ <https://doi.org/10.1177/0894439319877478>

Gao S, Ryan BD (۲۰۲۰) **Can Neighborhood Planning in Shrinking Cities Achieve Demolition Goals? A Conformance and Performance Evaluation of Neighborhood Action Plans in Youngstown, Ohio** *Journal of Planning Education and Research* September ۲۰۲۰.

Guziana, B (۲۰۲۱). **Only for citizens?** Local political engagement in Sweden and inclusiveness of terms, *Sustainability (Switzerland)*. <https://doi.org/10.3390/su13147839>.

Horn, P (۲۰۲۱) **Enabling participatory planning to be scaled in exclusionary urban political environments: lessons from the Mukuru Special Planning Area in Nairobi** *Environment and Urbanization*, ۳۳(۲), ۵۱۹-۵۳۸
<https://doi.org/10.1177/09662478211011088>.

H.S. Baum, (۲۰۰۱) **in International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**, Pages ۱۸۴۰-۱۸۴۶.

Howell S Baum, (۲۰۱۵) **in International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)**, Pages ۶۲۵-۶۳۰.

<https://nosazi-tehran-ir.translate.google.com/Default.aspx>

Jones, B (۱۹۷۹) **Neighborhood Planning: A Guide for Citizens and Planners** (1st ed) Routledge.

Leino, H, & Puumala, E (۲۰۲۱) **What can co-creation do for the citizens? Applying co-creation for the promotion of participation in cities**, *Environment and Planning C: Politics and Space*, ۳۹(۴), ۷۸۱-۷۹۹, <https://doi.org/10.1177/2399654420957337>.

James J Glass (۲۰۰۷) **Citizen Participation in Planning: The Relationship Between Objectives and Techniques** Pages ۱۸۰-۱۸۹.

<https://www.gov.uk.translate.google.com/guidance/Neighbourhood-planning>

Manuel J, Vigar G (۲۰۲۱) **Enhancing citizen engagement in planning through participatory film-making**. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*; ۴۸(۶): ۱۰۵۸-۱۰۷۳.

Michels A (۲۰۱۹) **Participation in citizens' summits and public engagement** *International Review of Administrative Sciences*; ۸۵(۲): ۲۱۱-۲۲۷.

Madeleine Renyi, Anna Hegedüs, Edith Maier, Frank Teuteberg, and Christophe Kunze (۲۰۲۰) **Toward Sustainable ICT-Supported Neighborhood Development-A Maturity Model Sustainability**, Pages ۱۲, ۹۳۱۹.

Simonofski, A, Vallé, T, Serral, E, & Wautelet, Y (۲۰۲۱) **Investigating context factors in citizen participation strategies: A comparative analysis of Swedish and Belgian smart cities**, *International Journal of Information Management*, ۵۶, ۱۰۲۰۱۱
<https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2019.09.007>.

Scorza, F, Fortunato, G, Carbone, R, Murgante, B, & Pontrandolfi, P (۲۰۲۱) **Increasing Urban Walkability through Citizens' Participation Processes**. *Sustainability*, ۱۳(۱۱), ۵۸۳۵. <https://doi.org/10.3390/su13110835>

Salamah, A (۲۰۲۱) **Participatory Urban Development in India: A Tale of Two Townships Environment and Urbanization ASIA**, ۱۲(۱), ۱۳۶-۱۴۷.

<https://doi.org/10.1177/0970420321990316>.

Prioritize the variables affecting the participation of citizens in planning the development of the nine-valley neighborhood of Mashhad

Abstract

One of the most important issues is the neighborhoods, which is considered as the smallest planning unit. To achieve the desired development goals, citizen participation is one of the urban requirements. Participation in decision-making and decision-making processes also depends on different factors with different degrees of effectiveness. This research has been conducted with the aim of prioritizing the variables affecting citizens' participation in planning the development of Neh Darreh neighborhood located in Mashhad. The research method is applied in terms of purpose, survey in terms of nature and quantitative in terms of data nature. The statistical population includes the residents of Nah Darreh neighborhood of Mashhad and using Cochran's formula based on a population of ۲۷,۰۰۰ people, the sample size of ۳۷۸ people has been calculated and completed by random sampling method. The reliability and validity of the questionnaire were examined using face validity and Cronbach's alpha for research variables. Data were analyzed using SPSS software and inferential statistical analysis of Friedman test to prioritize variables affecting citizen participation. The test results show that the mean rankings of the measured variables are significant with ۰,۹۹% confidence and less than ۰,۰۱% at the error level. Also, the results obtained using the F test show the prioritization of citizen participation variables as follows: the component of willingness to perform various activities in the first place, economic costs in the second place, awareness and supervision in the third place, participation in the fourth place, attitude to participation in the fifth place contract.

Keywords: planning, neighborhood development, citizen participation, not Mashhad Valley